

מצות עלייה לרגל

רב דניאל שטיין

א. דברים (טז, טז) - "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם".

ב. רמב"ם (חגיגה פרק א הלכה א) - הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה, ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מצות עשה אלא עובר על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם, ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה.

ג. רמב"ם ספר המצוות (מצות עשה נג) - וענין מצוה זו שיעלה האדם למקדש עם כל בן זכר שיהיה לו וכו' ויקריב קרבן עולה בעלותו.

ד. חידושי הרמב"ם קידושין (לד, א) - ולי נראה שעיקר מצותו עשה, שאין לאו שבו אלא לקיים העשה, דכתב רחמנא ועשית מעקה תחלה והדר לא תשים דמים בביתך כלומר לא תעכב מלעשות מצוה זו, ולא שאין בו מעשה אחר אלא קיום עשה שבו הוא, ואלו היו נשים פטורות מעשה היו פטורות אף מן הלאו, שאין הלאו אלא קיום העשה.

ה. גמרא סוכה (כו, ב) - מגיין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר מדוע את הלכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת מיחייב איניש לאקבולי אפי רביה.

ו. גמרא קידושין (לג, ב) - אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים.

ז. שו"ת נודע ביהודה (תנינא או"ח סימן צד) - והנלענ"ד בזה הוא זה. דודאי מהאי קרא ילפינן דבשבת וחודש שיש בו תוספת קדושה שהרי יש בו קרבן מוסף יש מקום לקבל פני רבו שגם על הרב ניתוסף אז שפע להשפיע על תלמידו והה"ד ברגלים. ואמנם להטיל חוב אי אפשר מטעם שאמרו בקידושין דף ל"ג אמר אייבו אמר ר' ינאי אין תלמיד רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהי' כבודו מרובה מכבוד שמים וכו'. ומעתה גם לקבל פני רבו אי אפשר לחייב בכל שבת ור"ח דא"כ יהיה כבוד רבו גדול מכבוד השכינה שאינו הולך לירושלים רק שלש פעמים וגו' בחג המצות וגו' ובהא אף החולקים בעמידה מודים דכאן שפיר הוה כבוד רבו גדול מכבוד שמים שלכבוד השכינה אינו הולך רק בג' רגלים ולקבל פני רבו הולך כמה זימני בשתא. וא"כ לפי זה בזמן הזה שבעו"ה נתקיים והשימותי את מקדשיכם שאפילו בשעת שממה קדושתה עלי' והשכינה לא זזה מכותל מערבי ואין אנחנו הולכים לקבל פני השכינה שמה כלל כי לא חייבה אותנו התורה כ"א בקרבן חגיגה ועולות ראי', אין מקום להטיל חיוב לקבל פני רבו כלל כשאינו הולך בלאו הכי ללמוד ממנו אלא שילך רק לקבל פניו דאם כן כבודו גדול מכבוד שמים ור' יצחק על זמן המקדש אמר שחייב לקבל פני רבו.

ח. ספר יערות דבש (ח"א עמוד סו) - וכבר נתקשו בו פתח בגל ומביא ראייה על חוד ושבת ורגל מאן דכר שמיא אמנם יובן בהנ"ל דקבלת פני ת"ח כקבלת פני השכינה וא"כ בזמן הבית לא היה חיוב לקבל פני רבו ברגל כי היו מקבלים פני שכינה בעול' לראות בית ה', אבל חוד ושבת דאינם עולים וכו' לולי הטורח מהראוי לעלות בחודש ושבת וא"כ לעומת זה עכ"פ יש לקבל פני ת"ח שהוא כעין קבלת פני שכינה ואין בו טורח הדרך לכך בשונמית שהיה בזמן הבית לא הזכיר מועד וחג כי אם חודש ושבת דשם ה"ל למיזל ממדות חסידות ולכך רבי יצחק דאירי בזמן הזה אמר חייב לקבל פני רבו ברגל כי ברגל חייב מהתורה לעלות לראות לפני השם בעזרה א"כ עכשיו החיוב ברגל לקבל תמורתו פני תלמיד חכם ולכך לא הזכיר חודש ושבת כי זהו אינו מן החיוב כי לא נזכר בתורה ואינו רק מדת חסידות.

ט. תוס' בבא בתרא (כא, א) - כי מציון תצא תורה - לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה.

י. משנה חגיגה (ב, א) - הכל חייבין בראייה, חוץ מחרש, שוטה, וקטן וכו'. [טורי אבן (שם) - ומ"מ נ"ל ללמוד מן הירושלמי הזה שראיית פנים וקרבן ראייה תרתי נינהו, ואם ראה פנים ריקם בלא קרבן ראייה מצות ראיית פנים מיהו קיים, שהרי לפי דברי הירושלמי יש שמחויבים בראיית פנים ואין חייבין בקרבן ראייה דתרתי נינהו ואפשר להא בלא הא, א"כ אפ"ל מאן דמחויב בקרבן ראי' אם עבר וראה פנים בלא קרבן אף על גב דעבר בל"ת דלא יראו פני ריקם מ"ע דרא"פ מיהו קי"].

יא. ירושלמי חגיגה (שם) - מתניתין בראיית קרבן אבל בראיית פנים אפילו קטן חייב.

יב. ספר היראים (מצוה תכה) - וכאשר יבאו לראות צריכין לעשות צדקה או קרבן דכתיב לא יראו פני ריכם ותני בספרי ריכם מן הצדקה.

יג. שיר השירים רבה (פרשה ד אות ב) - "הַנָּהָר יִפְּהַר רַעְיָתָל הַנָּהָר יִפְּהַר עֵינָיִךְ יוֹנִים" - מה יונה זו אף על פי שאת נוטל גוזליה מתחתיה אין מנחת שובכה לעולם, כך ישראל אף על פי שחרב בית המקדש לא בטלו שלש רגלים בשנה.

יד. גמרא תענית (י, א) - בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים. רבן גמליאל אומר בשבעה בו חמשה עשר יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת. [ר"ן (ב, א בדפי הרי"ף) - ואיכא למידק הכא היכי פסק ר' אלעזר הלכה כר"ג דהא ר"ג לא אמר הכי אלא מפני תקנתן של עולי רגלים והאידנא בתר חורבן ליכא למיחש לתקנתייהו וכי תימא בזמן שבית המקדש הוא דפסק הכי וכי איצטריך למקבע הלכתא למשיחא וכו' ומדבריהם צריך לומר דכי אפסיקא הלכתא כר"ג היינו אפילו לאחר חורבן לפי שהיו מתאספים בכל הסביבות ברגל לירושלים כמו שעושים גם היום ומפני עולים הללו ראוי שנאחר השאלה שהיא היתה עיקר התקנה].

טו. שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סימן קכב) - גם מצות ראייה פשוט וברור שהוא דוקא כשבית הבחירה בנוי אף אם נימא שראיית פנים הוא מצוה מיוחדת שלא תלוי בקרבן ראייה. ומה שנהגו הקרובים לא"י לבא לירושלים היה זה בזמן הגאונים לזכר בעלמא ולהגעגועים לבנין ציון וירושלים ע"י משיח צדקנו שמחכים לו תמיד.

טז. גמרא פסחים (ג, ב) - ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר, כתיב כל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי, אמר ליה רבי יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה, אמר ליה לא, כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאליה, כי סליק אמר להו מאליה ספו לי, אמרו ליה אליה לגבוה סלקא, אמרו ליה מאן אמר לך הכי, אמר להו רבי יהודה בן בתירא, אמרו מאי האי דקמן, בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא, וקטלוהו. שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך רבי יהודה בן בתירא, דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים. [מוס' ד"ה מאליה - ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראיה א"נ נציבין חו"ל היא].

יז. גמרא פסחים (ח, ב) - דאמר רבי אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל, ושאין לו קרקע אין עולה לרגל.